

Митът за разглезеното дете Алфи Кон

Са ли родителите свръхтолерантни?

Заливани сме от оплаквания как днешните деца били разглезени, защото родителите не съумявали да поставят граници. Средно интелигентен човек би изтъкнал, че тук се правят три твърдения: родителите не поставят граници, децата се държат по такъв начин, че бихме могли да ги наречем „разглезени“, и че първият проблем причинява втория.

Всяко от тези твърдения има нужда да бъде доказано; случки, дори от онези, които ни карат да поклащаме глави и да цъкаме с език, просто не са достатъчни. Трябва да има някаква причина да вярваме, че историите, които чуваме, или поведението, което се случва да наблюдаваме, са представителни за масовото население. А това на свой ред означава, че трябва да дефинираме по-прецизно за какво точно говорим. „Родителите биха позволили на децата си да им се размине и убийство“ или „Децата са изпуснати от контрол“ не са изказвания, подлежащи на проверка – не само защото са неуточнени, но и защото са наситени с ценностите на изричащия ги, който всъщност казва: „Родителите се примиряват с поведение, което според мен трябва да забраняват“ или „Не одобрявам държанието на някои деца“. Ако искаме да твърдим, че днес повече хора се държат така, отколкото в предишните поколения, нужно е да дефинираме точно темата си, за да може да сравним данни от различни периоди.

И тъй, как трябва да оценим оплакване от рода „Живеем в общество, центрирано около децата, където на желанията и изискванията на децата все повече се дава приоритет“? Първата ни реакция би могла да е да попитаме как това твърдение се съвместява със силно тревожни социални индикатори като големия брой американски деца, живеещи в бедност, или с факта, че малолетните все още са съдени и лежат в затвор като възрастни. В по-прозаичен план можем да изтъкнем, че в рамките на културата ни нашето отношение към децата е в най-добрия случай противоречиво. Родителите обичат собствените си деца, но често не търпят ничии други. Понякога децата ни се струват възхитително сладки, но по-често ги приемаме като досадни. „Добро“ дете е такова, което седи мирно и си мълчи. Проучвания на възрастни американци последователно установяват нещо, което една статия от вестник нарича „стъписващо ниво на антагонизъм не само към тийнейджърите, но и към малките деца“. Значително мнозинство от нашите сънародници твърди, че не одобряват децата от всякаква възраст, като ги наричат груби, мързеливи, безотговорни и лишени от основни ценности.

През 30-те години на двайсети век изследовател на име Харолд Андерсън коментира: „Мисля, че като култура все още не сме се научили да харесваме децата“. Трудно би било на някой, който иска да докаже, че оттогава нещата са се променили. През 2012 година покойната Елизабет Йънг-Брюл посвети цяла книга на „огромния обхват от антидетски социални мерки и индивидуално поведение“, които все още съществуват. Общество,

Митът за разглезеното дете Алфи Кон

центрирано около децата ли? Не е ясно дали днешна Америка би могла да бъде описана като дружелюбна към децата.

От друга страна, през продължителен период от време има промяна в посока на децата да се гледа като на индивиди, притежаващи своя собствена стойност като човешки същества, които трябва да се третират с човечност. В индустриализирания свят децата все по-рядко са принуждавани да работят, нито пък на тях се гледа предимно като на икономически актив, както е било сравнително доскоро – пред деветнайсети век. Също така днес е по-малко вероятно те да бъдат възприемани като греховни създания, чиято воля трябва да бъде прекършена, отколкото преди няколко века. В Нова Англия от пуританските времена децата са били публично бити с камшик. Играта е била възприемана като неприемлива фриволност дори за съвсем малки деца. Бебетата са били описвани като „мръсни, гадни и противни“ и отношението към тях е било съответстващо. Убийството на бебета е било нередко явление през човешката история и са били чести практиките деца да бъдат изоставяни, измъчвани и подлагани на сексуален тормоз. „Преди модерните времена не успях да намеря данни за един родител, който днес не би бил пратен в затвора за тормоз над дете“, пише историкът Лойд де Мос.

В такъв случай отговорът на нашия въпрос зависи от периода от време, който разглеждаме, и дефиницията, която използваме. Да, има „по-ярък израз на обич към децата и по-голям интерес към развитието им през последните няколко века в индустриалните западни общества“. Ала това не означава, че културата ни е центрирана около децата в конкретния и негативен смисъл, в който често се употребява тази фраза, чийто подтекст е, че нуждите и желанията на възрастните идват на второ място след тези на децата.

Ами ако въпросът, който стои, е дали днешните родители са „по-свръхтолерантни“? Отново трябва да подходим внимателно. Отнася ли се тази дума към по-хуманно третиране на децата, даването им на думата, за да обяснят какво им се случва, позволяването те да бъдат не само виждани, но и чувани, признаването на техните предпочитания вместо прекършването им според нашата воля? Означава ли, че проявяваме готовност да се съобразим с малките деца кога са гладни и уморени, вместо да ги насилваме да ядат и спят, когато е удобно за нас? Че позволяваме на децата понякога да палуват и да се забавляват, че ги утешаваме, когато плачат?

Всъщност това са промените в отношението, към които е била отнасяна думата „толерантни“, когато е започнала да се употребява в началото. И в онези дни общата тенденция действително е била в тази посока. Един автор говори за „идеология на толерантното отглеждане на децата“, характеризираща съветите към родителите през 30-те години на двайсети век – десетилетие, създало книга с изразителното заглавие „Бебетата са човешки същества“. Друг автор сочи, че описваното навремето като „новата толерантност днес се възприема като здрав разум“. Хората са започнали да говорят за нуждите на децата и да съзнават, че те прогресират през такива етапи на развитие, че може да не са готови да поемат дадена отговорност или да овладеят умение само защото ние го изискваме от тях. Този прогрес обаче не е протичал простичко и линейно. Строгостта,

Митът за разглезеното дете

Алфи Кон

отстъпила пред толерантността, сама по себе си е била обрат в подхода към детеотглеждането през деветнайсети век, който е реагирал повече на нуждите на децата. Нещата са се влошили, преди отново да се подобрят. И обратът отново се е преобърнал: 50-те години носят прегрупиране, при което дори на основни принципи отново се е гледало с подозрение.

Днес думата „толерантност“ има различно значение: тя не обозначава хуманно отношение или готовност да бъде кърмено бебето, когато е гладно; означава изнежване на децата, което по дефиниция е нездравословно. (Интересно е, че смисълът на „изнежвам“ също се е променил. Някога е означавал „отнасям се нежно“, а днес – „разглезвам“.) Днес толерантното възпитание се разбира от широката общественост и от психолозите, занимаващи се с развитието, като такова, при което рядко се поставят изисквания и граници и децата са свободни да правят кажи-речи каквото си искат.

А дали някой изследовател се е опитал да направи количествена оценка на родителите, които биха могли да бъдат определени като свръхтолерантни в този смисъл? Повечето хора, които говорят за епидемия от свръхтолерантно възпитание, просто допускат, че това е вярно, че всички го знаят и затова няма нужда твърдението да се обосновава. Усилията ми да открия данни – като прерових и училищни, и популярни бази данни, а също така пращах запитвания до водещи експерти в областта – не доведоха до абсолютно нищо. Принуден съм да заключа, че никой няма идея колко на брой родители може да бъдат смятани за свръхтолерантни, колко много са разчитащите на наказания и колко са просто отзивчиви към нуждите на децата си, без да са нито свръхтолерантни, нито наказващи. (Тенденцията да се пропуска тази трета възможност сама по-себе си е тревожна и трайна.) Накратко, няма абсолютно никакви доказателства в подкрепа на твърдението, че свръхтолерантността е доминиращият стил на възпитание на децата от страна на родителите в нашата култура, нито дори, че е особено разпространен.